

UDEN FOR MYLDRETID

12.10 2013 – 05.01 2014

Undervisningsmateriale fra Vendsyssel Kunstmuseum

Målgruppe: 7. – 10. klasse

Fag: Billedkunst, Dansk, Geografi, Idræt, Fotolære, Medier og Samfundsfag

Introduktion til undervisningsmaterialet

Undervisningsmaterialet er udviklet til særudstillingen 'Uden for myldretid', der kan opleves på Vendsyssel Kunstmuseum fra den 12. oktober 2013 til den 5. januar 2014. Det består af nærværende lærermateriale, som introducerer til udstillingen, kunstnerne og giver forslag til arbejdsforløb før, under og efter museumsbesøget, samt en række opgaver, eleverne kan løse på skolen og/eller på museet. Undervisningsmaterialet indeholder desuden en liste med litteratur og links. Flere af bøgerne er tilgængelige i museets bibliotek.

Den primære målgruppe er 7.- 10. klasse, men undervisere på øvrige klassetrin vil også kunne finde inspiration til at arbejde med udstillingen. Materialet er udarbejdet til fagene billedkunst, dansk og samfundsfag, men kan ligeledes tænkes ind i tværfaglige forløb og fag som geografi og idræt ved at inddrage en udflugt i felten, undersøge det lokale landskab eller områdets befolkningstæthed.

Hvis det er muligt, vil det være oplagt at inddrage valgfagene fotolære og medier i forløbet. Ikke mindst i forhold til værkanalysen og de opgaver, hvor eleverne selv skal arbejde praktisk med fotografering.

Formål

Undervisningsmaterialet tager udgangspunkt i udstillingen, men behandler samtidig mere generelle og aktuelle samfundsmæssige problemstillinger, herunder begreber som "Udkantsdanmark" og "Den rådne banan". Derudover giver undervisningsmaterialet en indføring i fotografiet som kunstform, ligesom det tilbyder nogle billedanalytiske redskaber. Formålet er således dels at tilbyde eleverne nogle redskaber til at analysere fotografierne, dels at skabe grobund for debat om og refleksion over udstillingens og værkernes rolle i en større samfundsmæssig kontekst.

Mål

- At eleverne øger deres erfaring med at se på og analysere fotografier og andre billeder.
- At eleverne via opgaver, research og diskussioner på klassen øver sig i at debattere og forholde sig til forskellige samfundsmæssige problemstillinger på såvel lokalt som på nationalt og globalt plan.
- At eleverne opnår en bevidsthed om, at kunst kan være et redskab til at opnå ny erkendelse om sig selv og sine omgivelser.

Yderområdernes potentialer kontra "Den rådne banan"

Natur og kultur

Landskaber og "cityscapes"

Portrætter og personskildringer

Fotografi

Politisk kunst

Forslag til arbejdsproces

Undervisningsmaterialet er udformet således, at klassen alt efter fag, niveau og afsat tid kan udvælge de opgaver, som skal danne udgangspunkt for forløbet. Der er forslag til opgaver, som kan løses både før, under og efter museumsbesøget. Nogle opgaver kan løses mundtligt, mens andre er velegnede til skriftlige besvarelser. Der er mulighed for at bygge arbejdet med udstillingen op omkring et eller flere af ovenstående temaer.

Før museumsbesøget

Alt efter faget kan eleverne før museumsbesøget få til opgave hver især at medbringe et fotografi, som gemmer på en særlig historie. Eleverne kan i mindre grupper fortælle om hver deres fotografi, hvorefter gruppen i fællesskab udvælger et, som skal præsenteres for resten af klassen. Opgaven kan danne udgangspunkt for en samtale om forskellige typer af fotografier såsom turistfotos, dokumentarfoto og kunstfotos, samt hvad der kendetegner et godt fotografi?

Under museumsbesøget

Under museumsbesøget kan eleverne afhængigt af faget løse nogle af de praktiske opgaver. Eksempelvis vil det være oplagt at placere værkanalysen under selve museumsbesøget. Derudover vil det være en god idé at bede eleverne om at tage et fotografi af et værk, som gør særligt indtryk på dem, da dette værk kan danne udgangspunkt for flere opgaver på klassen. Bemærk at fotografering på museet af hensyn til værkerne skal foregå uden brug af blitz. Det er tilladt at fotografere til egen brug, dog gælder nogle regler for offentliggørelse af billeder, som I på klassen skal være opmærksomme på. Læs mere om copyright under følgende link: www.billedkunst.dk

Landskaber og portrætter indtager en væsentlig position i Vendsyssel Kunstmuseums faste samling. Der er derfor rig mulighed for at inddrage denne i arbejdet med 'Uden for myldretid'. Her kan klassen eksempelvis undersøge, om der er forskel på, hvordan man skildrer landskaber og personer i forskellige medier som fotografi og maleri, og om der er forskel på, hvordan man skildrede det før og nu? Se eksempelvis på værker af Niels Larsen Stevns, Søren Elgaard, Anna Maria Lütken, Poul Anker Bech, Axel P. Jensen, Agnete Bjerre, Svend Engelund, Poul Ekelund og Johannes Hofmeister.

Vendsyssel Kunstmuseums egen samling er altid fremme i skiftende ophængninger. Ønsker klassen at arbejde med specifikke værker, er det dog en god idé at kontakte museet i god tid inden besøget.

I forbindelse med museumsbesøget er der mulighed for at bestille en skræddersyet omvisning, ligesom der er mulighed for at låne museets værksted, hvis dette er ledigt. Besøg samt bestilling af omvisninger og reservation af værkstedet skal meldes til museet i god tid på tlf.: 98 92 41 33.

For at sikre en god museumsoplevelse bedes klassen desuden på forhånd gøres opmærksom på Vendsyssel Kunstmuseums færdselsregler, som kan læses på museets hjemmeside www.vkm.dk under undervisning.

Efter museumsbesøget

Efter museumsbesøget kan klassen arbejde videre med de skriftlige opgaver, debatoplæg og fotografering. Hvis klassen vælger at fotografere i felten, kan elevernes arbejde danne udgangspunkt for en udstilling på skolen. Klassen kan også diskutere, hvad der kendetegner et godt fotografi, og om undervisningsforløbet har ændret på opfattelsen?

Nedenstående liste over litteratur og links rummer desuden forslag til det videre arbejde på skolen. Eksempelvis er det på dr.dk muligt at læse mere om temaet "den rådne banan", ligesom tv-programmet 'Gintberg på kanten' fremstiller en humoristisk tilgang til emnet.

Carsten Ingemann: Hørdum, maj, 2012

Introduktion til udstillingen

Som en del af projektet 'Mulighedernes Land' inviterede Realdania de fire fotografer Henrik Saxgren, Christina Capetillo, Carsten Ingemann og Torben Eskerod til at foretage en rejse gennem Danmarks yderområder med henblik på at skildre områdernes stedbundne potentialer. Det er blevet til mere end 100 fotografier, som nu danner ramme om fotoudstillingen 'Uden for myldretid'. Fotograferne har haft fuld kunstnerisk frihed under hele processen, og deres fælles målsætning har været at frigøre sig fra fordommene og den gængse fremstilling af yderområdernes stagnation.

Udstillingen stiller således skarpt på et emne, som de senere år har været aktuelt i den politiske debat, men da fotografierne tager deres udgangspunkt i kunsten og ikke reportagen og dokumentarismen, tilbyder de en alternativ vinkel på denne debat.

Udover Vendsyssel Kunstmuseum vises udstillingen på Bornholms Kunstmuseum, Kunstmuseet i Tønder og Fuglsang Kunstmuseum - fire museer, der med deres geografiske placering uden for Danmarks mest befolkningstætte egne således også går i dialog med udstillingens tema.

Kunstnernes arbejde og udstillingen er støttet af Realdania som en del af det særlige indsatsområde *Yderområdernes potentialer*. Udstillingen ledsages af et katalog med en logbog fra hver enkelt kunstner.

”... Kun ved konstant at udfordre måden at se på,
kan man ændre menneskers måde at tænke på.
Vanetænkning og fordomme får samfund til at fryse til is,
og vi fotografer var fire små isbrydere, der var sendt ud
for at bryde små, nye sejltrejser i et tilfrosset hav.”
Henrik Saxgren

Fotografiet som kunstform

Fotografiet blev opfundet af L.J. M. Daguerre i Paris i 1839, og i 1907 blev farvefotografiet udviklet af brødrene Lumière. Det er dog først for alvor blevet anerkendt som kunstform inden for de senere år. På trods af at Daguerre selv anså fotografiet som kunst, blev det nemlig betragtet som videnskab eller et håndværk.

Siden 1860'erne er fotografiet blevet mere og mere udbredt. I takt med den teknologiske udvikling og de faldende priser fik flere råd til at blive fotograferet. Man fik taget portrætter til familiealbummet, til visitkort og lignende, men også samfundets skyggeside blev skildret i form af forbryderfotos.

Senere kom anskaffelsen af selve kameraet også inden for økonomisk rækkevidde for flere, og i dag har de fleste efterhånden et kamera ved hånden i form af mobiltelefonen. Fotografiet anvendes i utrolig mange forskellige sammenhænge, lige fra familiealbummet og modeblade til politiets databaser og pressens dækning af krige. Med den generelle opløsning af skellet mellem fin- og populærkultur fra slutningen af 1960'erne og frem har fotografiet internationalt set fundet plads på kunstinstitutionerne, og inden for de senere år har fotografiet for alvor opnået anerkendelse som kunstform på lige fod med eksempelvis maleri og skulptur i Danmark.

Tit er grænserne mellem de forskellige former dog flydende, og det kan derfor være svært at definere, hvornår et fotografi er kunst. Ofte er det afgørende, i hvilken sammenhæng fotografiet indgår. På kunstscenen eksisterer det manipulerede og iscenesatte fotografi da også side om side med det realistiske, ubearbejdede.

Af danske kunstnere, der arbejder med fotografiet som medie, kan udover udstillingens fire kunstnere nævnes navne som Kirsten Klein, Nicolai Howalt, Astrid Kruse Jensen, Søren Lose og Mads Gamdrup.

”... For dét at tilbyde en ny måde at se det samme på er vel hele fundamentet i fotografiet, ja kunsten i det hele taget? ...”
Henrik Saxgren

Christina Capetillo (f. 1964)

Christina Capetillo har i udstillingsprojektet taget udgangspunkt i kontrasten mellem naturlandskabet og byerne. Hendes fotos er mennesketomme, da mennesker vil medvirke til at datere fotografiet og derved fjerne opmærksomheden fra selve stedet. Når de er fraværende, gives beskueren en mulighed for at danne sine egne historier om de mennesker, som tydeligvis bebor stedet, og som er en del af dets kollektive historie. Mange af motiverne i fotografierne har hun også netop fundet gennem lokalbefolkningen.

”... Vi bor et sted, hvor andre boede før,
hvor andre siden vil bo:
i et kontinuum.”

Christina Capetillo: Stubbekøbing, august, 2012

Torben Eskerod (f. 1960)

Alfabetet er udgangspunkt for det talte og skrevne sprog, men danner i projektet også ramme om Torben Eskerods fortællinger i billeder. Han har primært fotograferet på Lolland-Falster, hvor han har brugt sit kamera som en anledning til at komme ind på livet af menneskerne i lokalområdet. For at kunne tage troværdige og fordomsfri billeder er det vigtigt for ham, at han oplever en følelse af åndelig samhørighed med det, han skildrer. Fælles for de mange forskellige fotografier er ønsket om at fortælle vedkommende historier. Som Torben Eskerod udtrykker det, findes der et stedbundet potentiale overalt, hvor mennesket kan så et frø. Det handler om, hvad vi får ud af det.

”Alfabet,
den faste rækkefølge
af bogstaver,
hvormed et sprog
skrives.
Jeg forsøger at finde
mit billedsprog”

Torben Eskerod: Portræt – Søllested, Lolland, 2012

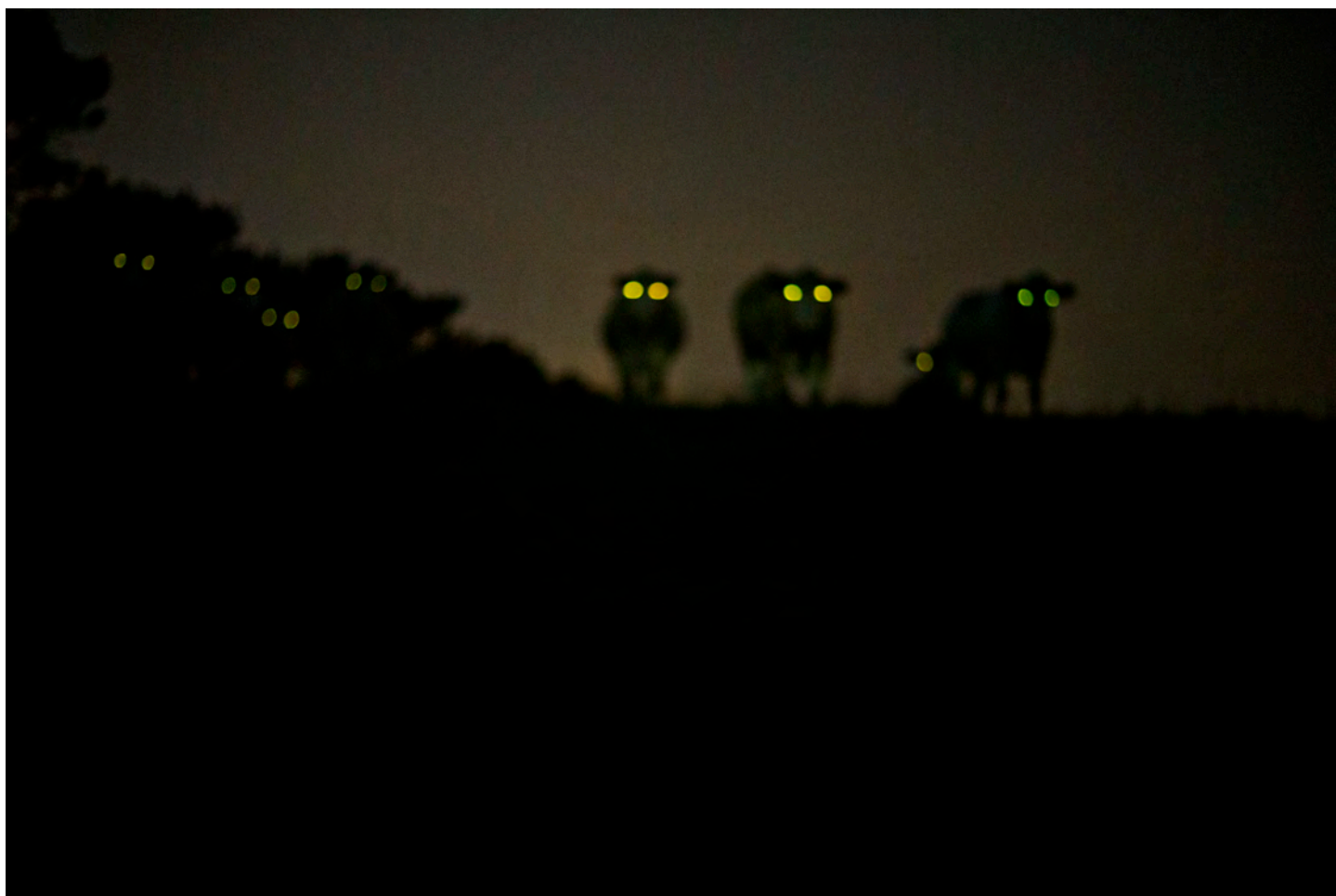

Torben Eskerod: Interiør – Søllested, Lolland, 2012

Carsten Ingemann (f. 1952)

Carsten Ingemann forsøger som fotograf at viske tavlen ren, således at han kan være åben for nye indtryk. Som eksempel nævner han, at han kan finde på at køre ud ad veje, som han aldrig før har kørt ad, for på den måde at skærpe blikket for nye oplevelser. Til dette projekt har Carsten Ingemann valgt at tage udgangspunkt i mørket for at se tingene på en ny måde. Mørket kan være skræmmende, men rummer samtidig en stor fascinationskraft og skønhed. Netop denne kompleksitet har Ingemann søgt at fremstille i sine fotografier.

”Men at kunne gå ud af en dør i bælgravende mørke og efter få minutter blive bombarderet af en stjernehimmel på en kold nat, det er et særligt privilegium for dem, der bor derude”

Carsten Ingemann: Thyholm, september, 2012

Henrik Saxgren (f. 1953)

Med Bornholm som primær base har Henrik Saxgren i sit projekt taget udgangspunkt i hække og den symbolværdi, de rummer. Som nedenstående citat beretter, opdagede han i processen, at jo tættere på naturen og vildnisset folk bor, jo mere velklippede og monumentale er hækkene. De bliver altså anvendt som et skel mellem natur og kultur. Netop grænsen mellem natur og kultur har været central for Henrik Saxgren. Dette ses også i hans fotografier af æbletræer – et fænomen, der på samme tid har rod i naturen og i kulturen med dets symbolik og dets plads i kunst- og kulturhistorien.

Henrik Saxgren: Tejn, Bornholm, 2012

Henrik Saxgren: Bornholm, 2012

”Jo længere
ud i periferien jeg kom,
des mere
veltrimmede og
monumentale
blev hækkene.”

Henrik Saxgren: Rønne, Bornholm, 2012

BILLEDANALYSE

”Et godt billede er ofte klogere end beskueren,
fordi det rummer dybere lag,
som ikke afslører sig ved første øjekast...”

Henrik Saxgren

Udvælg i mindre grupper et fotografi, som I vil analysere.
I kan hente inspiration i nedenstående spørgsmål.

- Hvad er motivet? Er det eksempelvis en person eller et landskab?
 - Fra hvilken vinkel er fotografiet taget? Hvordan er det opbygget?
Hvad ser man i for-, mellem- og baggrunden? Virker det realistisk eller opstillet?
Kan man f.eks. se, at billedet er manipuleret?
- Hvilke genstande indgår i værket? Er der nogle, der træder særligt i fokus?
Indeholder disse genstande en symbolik?
 - Hvilke farver indgår i fotografiet? Er der symbolik i disse farver?
- Er værket lyst eller mørkt? Hvilken effekt skaber det?
 - Hvilken stemning skaber billedet? Hvilke associationer giver det?
Har alle i gruppen den samme opfattelse af værket?
 - Hvorfor valgte I netop dette værk? Hvad får I ud af at se på det?
- Hvorfor tror I, at fotografen har taget dette billede?
 - Hvilke temaer behandler værket? Rummer det et budskab?
 - Lægger værket op til diskussion eller handling?

”UDKANTS DANMARK”

Hvilke skjulte potentialer rummer ”Udkantsdanmark” i dine øjne?
Giv dit bud i en reportage, en baggrundsartikel, et debatindlæg, en novelle eller et essay.

HVAD ER ET LANDSKAB FOR DIG?

Skriv et digt, en novelle eller et essay, hvor du fortæller om et landskab, som betyder noget særligt for dig, eller som du godt kunne tænke dig fandtes.

Christina Capetillo:
Fanø, februar, 2012

Christina Capetillo:
Læsø, oktober, 2012

ORD OG BILLEDER

Vælg et af Christina Capetillos landskabsfotografier, som du sammenligner med nedenstående digt af Naja Marie Aidt. Hvilke forskelle og ligheder er der mellem fotografiet og digtet? Hvordan fremstilles landskabet?

”Et landskab
åbenbarer sig
vidt og bredt og tyst.
Uden at kæntre
følger jeg nu
dagens, nætternes tegning,
englenes sang,
de tomme huller
og dem der
er dybe som død.

Her
har min angst forladt mig,
sluppet sit jagende greb.
Jeg kan gå ind
i et skimtet land
og forstå: det er mit”

*Naja Marie Aidt: Det tredje
landskab, s. 44.*

I flere af Henrik Saxgrens fotografier spiller æblet og æbletræet en fremtrædende rolle. Sammenlign et af disse fotografier med nedenstående digt af Pia Juul. Hvilke forskelle og ligheder er der mellem fotografiet og digtet? Hvordan fremstilles æblerne, og hvad kan de symbolisere? Find eksempelvis inspiration i et symbolleksikon.

Henrik Saxgren: Rønne, Bornholm, 2012

”Æblerne
syrlige sprøde og søde
rådner i græsset”

Pia Juul: Helt i skoven, s. 14.

PLANLÆG EN GUIDETTUR I LOKALOMRÅDET

I mindre grupper kan klassen planlægge den perfekte guidede tur for turister eller tilflyttere. Planlæg evt. turen til en specifik målgruppe.

Hvad skal man se, hvor skal man spise, hvor kan man overnatte? Tænk over, hvad der er særligt for netop jeres egn. Er der nogle gode seværdigheder, eks. naturområder, kulturinstitutioner, kendte bygninger eller lignende? Er der nogle særlige egnsretter? Kender I nogle gode steder, som måske ikke findes i turistbrochurerne?

Efterfølgende kan grupperne på skift præsentere forslagene for resten af klassen og gerne med inddragelse af illustrerende fotografier. Afslutningsvis kan klassen diskutere forslagene, herunder om præsentationerne har ændret jeres syn på lokalområdet?

LAV EN TURISTBROCHURE FOR DIT LOKALOMRÅDE

I mindre grupper kan klassen lave turistbrochurer med fotografier til lokalområdet.

Hvad er særligt og seværdigt i netop jeres område? Kender I nogle gode steder, som måske ikke findes i turistbrochurerne?

Efterfølgende kan grupperne på skift præsentere forslagene for resten af klassen. Afslut gerne med en fælles diskussion af brochurerne. Har de givet et nyt syn på lokalområdet?

SKAB VÆKST I LOKALOMRÅDET

I mindre grupper kan I på klassen lave en brainstorm over, hvilket uudnyttet potentiale jeres lokalområde rummer. Kan nogle af disse forslag blive til virkelighed? Hvordan? Kan I som klasse selv gøre en forskel?

DEBAT PÅ KLASSEN

”... mine billeder skal være så stille, at de høres.”

Torben Eskerod

På klassen kan I skabe jeres egen debat med udgangspunkt i udstillingen. Inden I går i gang, er det en god idé at udnævne en ordstyrer. Til debatten kan I lade jer inspirere af nedenstående spørgsmål:

Stemmer begreber som ”Udkantsdanmark” og ”den rådne banan” overens med, hvad vi kan se på udstillingen? Stemmer det overens med jeres egen opfattelse af livet uden for storbyen?

Hvad er egentlig en udkant? Befinder vi os ikke altid i centrum i vores eget liv?

Hvad skal der til for at skabe en mere positiv opfattelse af ”Udkantsdanmark”? Kan man eksempelvis finde et nyt begreb, der er mere positivt ladet?

Hvordan er den aktuelle politiske debat på området?

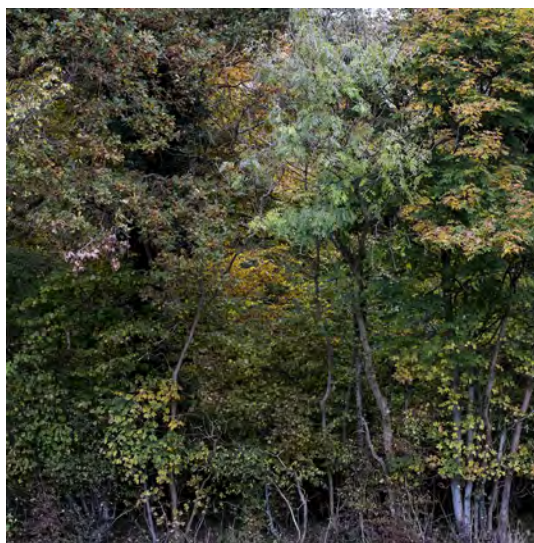
Hvilken skildring ser man i medierne? Hvilken indflydelse har det på debatten og den generelle holdning? Stemmer mediernes fremstilling af dit lokalområde med din egen opfattelse?

Hvad er vigtigt i dit lokalområde? Hvad fungerer godt i dit lokalområde? Tror du, at det er sådan alle steder?

Hvad er fordelene ved at bo uden for storbyen? Hvad er ulemperne? Hvor bor du selv om 10 år og hvorfor?

DIT YNDLINGSVÆRK

Vælg et fotografi, som du finder særligt interessant, og skriv derudfra et digt, en novelle eller et essay.

Torben Eskerod:
Landskab - Vesterroder, Lolland, 2012

Udvalgt litteratur og links

Søren Møller Christensen m.fl. (red.): Uden for myldretid, 2013

Henrik Saxgren: Unintended Sculptures, 2009

Henrik Saxgren: Krig og Kærlighed, 2006

Henrik Saxgren: Eftersyn, 2003

Christina Capetillo: Et foranderligt monument: en fotografisk fortælling om De musikalske Haver af C.Th. Sørensen, 2012

Torben Eskerod: Ansigter, 1997

Stig Olesen: Tolv halve: danske halvøer berejst, beskrevet og fotograferet, 2012 (med fotografier af Carsten Ingemann)

Jesper Berg: EGNE EGNE, 2003 (med fotografier af Carsten Ingemann)

Ingrid Fischer Jonge m.fl. (red.): Steder – Danmark under forvandling, 2010

Ingvar Cronhammar m.fl. (red.): Herfra hvor vi står: Danmark under forvandling: Et fotografisk øjebliksbillede, 2010 (3 bind)

Christian Gether m.fl. (red.): Nordiske Stemninger – vor tids landskabsfotografi, 2008

Folke Kjems m.fl. (red.): Sjælens spejl – Naturfølelsen i dansk kunst, 2011

Nina Hobolth (red.): Reolen i landskabet, 2009

Annemette Løkke Berg m.fl. (red.): Rejsen i landskabet, 2004

Mette Sandbye (red.): Dansk Fotografihistorie, 2004

Lisbeth Bonde og Mette Sandbye: Manual til dansk samtidskunst, 2006

Naja Marie Aidt: Det tredje landskab, 1994

Pia Juul: Helt i skoven, 2005

<http://www.torbeneskerod.dk/>

<http://www.christinacapetillo.com/www.christinacapetillo.com/Home.html>

<http://www.saxgren.dk/>

<http://www.carsteningemann.dk/>

<http://www.kunsten.nu/artikler/artikel.php?essay+landskabmaleri+allan+otte+wolsing+kronhjort+nationalromantik+udkantsdanmark>

<http://www.dr.dk/tv/se/gintberg-pa-kanten/gintberg-pa-kanten-eu-6-7/>

<http://www.dr.dk/Tema/banan/index.htm>

Undervisningsmaterialet er udarbejdet af Berith Elise Jensen, Vendsyssel Kunstmuseum
Fotografierne er gengivet med tilladelse fra kunstnerne
Copyright: Vendsyssel Kunstmuseum 2013